

Skadevoldere udfordrer skovene, landskabet og biodiversiteten

Kære miljøminister Ida Auken og fødevareminister Karen Hækkerup

Øget pres fra skadevoldere udfordrer træer og buske. Ikke blot i Danmark, men i hele EU. Medvirkende årsager til dette er den øgede globale samhandel med planter og planteprodukter, sammen med de igangværende klimaændringer.

Når Skovrådet er meget bekymret for situationen, skyldes det, at Rådet kan konstatere hvad sådanne skadevoldere allerede har medført af landskabelige katastrofer i andre EU-lande, f.eks. i Portugal.

Men det er ikke kun de økonomiske interesser i skovene, der er true. Der er også betydelige landskabs- og biodiversitetsmæssige konsekvenser samt indflydelse på menneskers sundhed, når planteskadegørere, der ikke tidligere har været i landet indføres eller indvandrer og etablerer sig her.

Der er således al mulig grund til at være på vagt og handle i rette tid og på rette måde.

Det er derfor Skovrådet retter denne fælles opfordring til både Miljøministeriet og Fødevareministeriet.

Begge ministerier har betydelige myndighedsroller på hver sine områder:

Miljøministeriet er skovbrugets ressortministerium og har samtidig ansvaret for naturen og biodiversiteten samt for driften af statens skove og den statslige naturforvaltning.

Fødevareministeriet er gennem NaturErhvervstyrelsen Danmarks plantesundhedsmyndighed, der skal søge at forhindre, at fremmede planteskadegørere bliver indført og etablerer sig i Danmark, ligesom ministeriet har ansvaret for reguleringen af handel med plantemateriale.

Skovrådet håber, at de to ministerier i fælleskab vil koordinere en styrket indsats.

For at vi i Danmark kan handle i rette tid og på rette måde, foreslår Skovrådet, at der sættes øgede ressourcer ind på følgende områder:

- En øget og effektivt tilrettelagt plantesundhedskontrol, der kan mindske risikoen for import, etablering og spredning af planteskadegørere i Danmark. Arbejdet med EU's nye forordning om plantesundhed skal inddrages i dette arbejde
- En øget overvågning af skove, træer og landskab med henblik på i tide at opdage og identificere angreb af planteskadegørere samt at følge udviklingen heri
- At koordinere indsatsen i forhold til internationale erfaringer og forskningsprojekter
- Bl.a. på baggrund af ovennævnte, men også national forskning, skaffe os viden om planteskadegørernes biologi, herunder værtsskiftearter, så vi har et beredskab, såfremt angreb af eksisterende og potentielle skadevoldere breder sig i Danmark
- At vi i Danmark opbygger en viden om effektive foranstaltninger mod spredning af nye og potentielle planteskadegørere

- At der etableres en beredskabsplan for (og finansiering til) hvordan eksisterende og potentielle planteskadegørere skal håndteres ved udbrud. At skulle afvente forudgående forhandlinger om finansieringskilder kan vanskeliggøre og i værste fald forspilde hele formålet med indsatsen
- At sikre, at viden om de nødvendige foranstaltninger og forhåndsregler formidles til praktikerne i skovbruget, idet vi først når dette er opfyldt kan drage fordel af den samlede indsats
- At sikre gode og robuste frøkilder til skove og træer i landskabet

Kun hvis hele denne kæde af nødvendige indsatser er effektiv, kan vi reducere risikoen for altødelæggende skadevolderudbrud i Danmark, der ellers ville være til skade for skovene, landskabet, biodiversiteten og menneskers sundhed.

Skovrådet skal anmode de to ministerier om at sikre, at der sker en stærk, effektiv og nødvendig koordinering på plantesundhedsområdet. Danmark har ikke råd til at lade være.

Med venlig hilsen

Niels Elers Koch
Formand for Skovrådet

Bilag: Notat fra Skov og Landskab, IGN/KU

Skovrådet rådgiver ifølge Skovloven miljøministeren i skovbrugsfaglige spørgsmål. Rådet består af repræsentanter fra Dansk Skovforening, Landbrug & Fødevarer, HedeDanmark, Skovdyrkerforeningerne, Danmarks Naturfredningsforening, Dansk Ornitologisk Forening, Dansk Træindustri, WWF Verdensnaturfonden, Verdens Skove, Friluftsrådet, KL og fra de institutioner, der forsker i skovbrugs- og naturfaglige emner.

Skovene og træerne i landskabet er til stadighed udfordret af nye skadevoldere

Baggrund

Øget handel med planter og planteprodukter over grænser øger risikoen for, at nye skadevoldere indføres og spredes. Samtidig skaber klimaændringer forbedrede vækstforhold i Danmark for en række potentielt alvorlige skadevoldende arter. Fx kan milde vintre øge overlevelse, længere vækstperioder skabe øget opformerings-potentiale og højere nedbør give større smittepres. I kombination med, at træers generelle sundhed periodevis svækkes af klimaekstremer (tørke eller storme), repræsenterer nye skadevoldere en alvorlig trussel mod de danske skove samt træer i landskabet og de økonomiske, biologiske og rekreative værdier, som er knyttet hertil.

Konkret er der grund til at være bekymret for en række skadevoldende insekter og svampe, som allerede nu skaber problemer i Danmark eller andre lande. I Box 1 har seniorforsker Hans Peter Ravn og seniorrådgiver Iben Margrete Thomsen (Skov & Landskab, KU) sammenstillet en problemliste ud fra deres feltobservationer og risikovurdering. Blandt meget alvorlige skadevoldere kan fremhæves elmesygen (*Ophiostoma novo-ulmi*), der i løbet af de seneste 30 år har skadet og dræbt en meget stor del af de danske skovelm samt elme i landskabet og byer. Meget akut er de omfattende skader på ask (*Fraxinus excelsior*) som følge af asketoptørre (*Hymenoscyphus pseudoalbidus*). Denne svampesygdom ødelægger store økonomiske værdier og truer den biologiske integritet af dyre- og planteliv i askemoser, som er en vigtig naturtype. Truslen om indslæbning af askepragt-bille (*Agrilus planipennis*), som er etableret omkring Moskva, er bekymrende i relation til arbejdet med at identificere asketræer med resistens mod asketoptørre.

Det er ikke kun økonomiske, biologiske og rekreative værdier i skovene som er på spil. Egeprocessionsspinderen, *Thaumetopoea processionea* (en sommerfugl) er et eksempel på en potentiel meget alvorlig skadevolder i forhold til menneskelig sundhed, fordi dens hår er voldsomt allergene. Hvis arten bliver udbredt i Danmark, kan den blive et alvorligt problem, der begrænser befolkningens mulighed for at færdes i landets egeskove i perioder af året. En svampesygdom med et lignende potentiale for påvirkning af menneskers sundhed er *Cryptostroma corticale* (Sooty bark disease of sycamore), som allerede nu giver problemer i Tyskland.

Kastanieminérmøllet (*Ohridella cameraria*) har allerede bevirket tab af betydelige æstetiske værdier i byens offentlige rum, fordi hestekastanien står med vissent løv fra midt på sommeren. Skader af *Phytophthora ramorum* på rododendron kan tilsvarende medføre store æstetiske tab i parker og haver, udover potentialet for at smitte en lang række skovtræarter. Andre patogene arter af *Phytophthora* slægten kan også udvikle sig til alvorlige skadevoldere på flere træarter i såvel skov, landskab og byer.

Ædelgrankræft (*Neonectria neomacrospora*) og ædelgranbarkbille (*Cryphalus piceae*) ser allerede nu ud til at give omfattende skader i Danmark og Norge, i første omgang på pyntegrønt- og prydræarter. Ædelgrankræft giver især skader på nordmannsgran, nobilis, langnålet ædelgran, klippeædelgran og spansk ædelgran (*Abies*

nordmanniana, *A. procera*, *A. concolor*, *A. lasiocarpa* og *A. pinsapo*), men med potentiale til at ramme skovtræer som kæmpegran (*A. grandis*) og alm. ædelgran (*A. alba*). Ædelgranbarkbille, som er opdaget i Danmark i juni 2013, er allerede konstateret i bekymrende omfang på *nobilis*, men også på døde ædelgran i mindst en midtjysk skov.

Udover problemarter som allerede er på radaren, vil der desværre nok også dukke nye op. Fx var det helt uventet, da asketoptørre pludselig begyndte at skade asketræer i Polen midt i 1990'erne. Med kommende klimaændringer og øget globalisering kan det desværre forventes, at stadig flere nye skadevoldere vil give anledning til store problemer. Det er derfor vigtigt, at vi i Danmark løbende følger skovenes og træernes tilstand og udvikling, analyserer problemstillingerne grundigt, tænker i udvikling af robuste træer og skove, sikrer en dansk videnbase og et effektivt bredskab til at opsamle, koordinere og forholde sig til international viden. Samtidig er det afgørende, at der i Danmark er faciliteter, der kan sikre hurtig handling på ny bekymrende viden.

Behovet for dette beredskab er også beskrevet på nordisk/baltisk plan i forbindelse med et SNS projekt finansieret af Nordisk Ministerråd. Desuden har EU-kommissionen taget emnet op i forbindelse med den forestående revision af plantesundhedslovgivningen.

Behov for hurtig handling er en organisatorisk udfordring

Et effektivt beredskab forudsætter at vi er gode til:

1. Kontinuerlig monitorering af skadevoldere på træer i skove, landskab og byer og aktiv deltagelse i internationale netværk.
2. Hurtigt at finde ud af, hvad der sker, når skovbruget står over for nye skadebilleder.
3. Hurtigt at kunne klarlægge skadevolder arternes biologi og hvorledes de skader træerne - med henblik på at kunne etablere hensigtsmæssige phytosanitære forholdsregler og dyrkningsmæssige retningslinjer.
4. Løbende at have sikret en pulje af genetiske ressourcer og genetiske forsøg, der kan sikre udvikling af modstandsdygtigt plantemateriale i løbet af en kortere årrække, såfremt der findes genetisk variation i naturlig modstandskraft.
5. Hurtigt at afklare og implementere relevant lovgivning og regulering – samt sikre effektiv formidling om forholdsregler - baseret på viden om såvel skadevoldere som træarter.

Det er en organisatorisk udfordring at sikre hurtig handling i forhold til de ovenstående fem punkter. Forsøg med træer kan tage lang tid og de mulige skadevoldere omfatter en lang række af indbyrdes meget forskellige typer skadevoldere. Hurtigt og effektiv handling kræver derfor: en effektiv, gensidig videndeling mellem praktikere og forskere, en løbende overvågning, et fagligt, alsidigt beredskab i form af fagpersoner med stort arts- og branche kendskab, en etableret infrastruktur i form af levende genetiske feltforsøg med vigtige træarter, der kan inddrages i det omfang nye skadevoldere dukker op, muligheder for at skabe finansiering til hurtige tiltag.

Anbefalinger

Der bør sikres en kontinuert overvågningsindsats. Indsatsen kan styrkes ved at indarbejde opgaven i eksisterende feltbaserede overvågningsprogrammer, og desuden vil benyttelse af nye metoder som fx tidlig identifikation af nye skadevoldere vha DNA spor fra spore- og insektfælder, kunne effektivisere indsatsen og muliggøre samtidig screening for langt flere potentielle skadevoldende arter.

Det bør sikres, at Danmark fortsat arbejder for at udvikle sunde og robuste plantninger baseret på sundt plantemateriale og dyrkningspraksis. Der er stadig stor usikkerhed om, hvordan man sikrer, øget generel robusthed mod biologiske skadevoldere, så dette område bør der forskes mere i, såvel som det bør sikres at plantemateriale, der anvendes, er fra gode frøkilder.

Det bør sikres, at der i Danmark findes og fortsat udvikles en forskningsgruppe, der arbejder målrettet med at reducere negative effekter af biologiske skadevoldere i de danske skove og hvor træer indgår i byer og landskab. I dag findes en lille enhed på Skov & Landskab, KU, som har det som vigtig målsætning, og det er vigtigt at denne opretholdes og styrkes. Denne udfordring indebærer bl.a. at sikre dansk deltagelse i diverse internationale netværk og kordinerede aktioner.

Det bør sikres, at der findes fleksible muligheder for at kunne tiltrække ressource til specifikke indsatser. Erfaringen med fx asketoptørre var, at det var svært i den indledende fase at skaffe støtte til en indsats, der kunne afklare skadevolderens biologi, og hvordan man kan reducere dens skadevirkninger. Heldigvis fandtes eksisterende genetiske forsøg, og støtte til den indledende forskning kunne mobiliseres fra en kombination af KUs egne midler, private fonde, nordiske midler og støtte fra erhvervsrettede, mindre forskningspuljer (Praksisnære forsøg og Produktudviklingsfond). Som resultat er udviklet et program til sikring af sunde asketræer, der er under implementering. Forskningsfondene rettet mod skovbrug er imidlertid blevet væsentlig begrænset siden, og det vil fx være svært at etablere finansiering for et tilsvarende program for planter med modstandskraft mod *Phytophthora* eller særligt skadelige insekter. Der er derfor behov for fleksible finansieringsmuligheder, som kan aktiveres med relativ kort varsel, når nye potentielle problemer identificeres. Den aktuelle problemstilling omkring ædelrankræft og ædelgranbarkbille har igen udstillet dette behov.

Det bør sikres, at lovgivning og regulering hurtigt kan indbygge og implementere ny viden baseret på samarbejde med national og internationale ekspertise. Området er fordelt mellem flere ministerier, hvorfor der er brug for tæt koordination af indsats og regulering – særligt i forhold til handel og transport med plantemateriale og håndtering af planter og planteaffald.

Det bør sikres, at viden hurtig formidles og deles blandt forskere og aktører i skovbruget såvel som park og by. Målrettet formidlingsindsatser i forbindelse med nye skadevoldere, samt muligheder for løbende efteruddannelse af praktikere i skov, park og by i emnet vil være værdifuldt.

Forskergrupperne ved Skov & Landskab, KU, står gerne til rådighed med yderligere oplysning om muligheder og perspektiver.

Iben Margrete Thomsen, Hans Peter Ravn, Erik Dahl Kjær

Skov & Landskab, Københavns Universitet

Oktober 2013

Boks 1:

Skadevoldere, som kan/vil give udfordringer på kortere eller længere sigt. Egevisnesyge er en af de få arter, som med held er holdt ude af Europa via de fælles regler. Der kunne nævnes mange flere skadevoldere, men det er vigtigt at være opmærksom på, at det farligste er de arter, som vi ikke kender på forhånd og derfor ikke ved hvordan vi skal beskytte os imod.

Egeprocessionsspinderen, *Thaumetopoea processionea*

Emerald Ash Borer, asiatisk askepragt bille, *Agrilus planipennis*

Asian Longhorned Beetle, asiatisk træbuk, *Anoplophora glabripennis*

Citrus Longhorned Beetle, asiatisk citrustræbuk, *Anoplophora chinensis*

Western Conifer Seed Bug, nåletræ-frøtæge, *Leptoglossus occidentalis*

Sycamore lace bug, Platanmasketæge, *Corythucha ciliata*

Ædelgranbarkbille (*Cryphalus piceae*)

Phytophthora slægten

Røde nåle og skuddød på nordmannsgran, *Sydowia polyspora* / *Kabatina abietis* / *Sclerophoma*

Ædelkrankræft (*Neonectria neomacrospora*)

Dothistroma needle blight of pine, rød nåleringplet (*Dothistroma septosporum* og *D. pini*)

Sooty bark disease of sycamore, ahorn sodbark, *Cryptostroma corticale*

Platanvisnesyge, *Ceratocystis fimbriata* var. *platani*

(Egevisnesyge, *Ceratocystis fagacearum*)